



Andělská Hora, Alvinina lípa. Foto: Jaroslav Michálek.

Nově vyhlášené památné stromy v Karlovarském kraji

Jaroslav Michálek, Muzeum Sokolov, p. o. Karlovarského kraje

V říjnu roku 2008 vydal Krajský úřad Karlovarského kraje propagační publikaci Památné stromy Karlovarského kraje (Michálek 2008), ve které byly krátkým popisem s uvedením rozměrů (obvod kmene a výška stromu), fotografií či kresbou představeny všechny památné stromy, skupiny památných stromů a památné aleje v Karlovarském kraji, vyhlášené do září roku 2008 (169 položek). Navíc zde byly uvedeny významné stromy, o jejichž vyhlášení za památné se v blízké době uvažovalo (22 položek). Následující stručný přehled uvádí změny, ke kterým mezi památnými stromy Karlovarského kraje došlo v intervalu mezi 1. 9. 2008 a 31. 12. 2010.

Na rozdíl od většiny krajů se na zdravotním stavu památných stromů v Karlovarském kraji výrazně nepodepsaly přírodní kalamity. Zatímco série letních bouřek v roce 2009 poničila staré stromy ve vzdálené severní

a severovýchodní části Čech, stopy po vichřici Olivii (červenec 2010) jsou patrné již na stromech sousedního Tachovska. Její obětí se stala krásná Kyjovská lípa na Plánsku. Na severu Čech byly také některé památné stromy rozlámány nečekaným přídělem těžkého sněhu v říjnu roku 2009. Přestože byla příroda svými extrémními jevy k památným stromům Karlovarského kraje milosrdná, došlo i zde ke dvěma ztrátám. V Plesné (Chebsko) v roce 2009 uschnul následkem infekce dřevokaznými houbami památný „Buk u zbrojnice“ [o – obvod kmene (nejmenší naměřený obvod do výšky 1,3 m nad zemí) = 366 cm, v – výška stromu = 24 m], pěkná solitéra za požární zbrojnice v severní části obce. Následující rok byla ochrana buku zrušena a strom pokácen. V Sokolově byl v roce 2009 již poněkolkáté zkoumán zdravotní stav památného „Topolu u zámeckého parku“ (o = 562 cm, v = 27 m)

na křížovatce pod MÚ Sokolov. Při tahových zkouškách bylo zjištěno narušení stability topolu, kdy se na hranici tolerance ocitla odolnost stromu proti vývratu. Příčinou se stala masivní infekce dřevokaznou houbou v oblasti kořenového talíře. Na základě objektivního přístrojového zhodnocení provozní bezpečnosti bylo navrženo strom s dutým, vychýleným kmenem, navíc rostoucím na exponovaném místě, pokácet. Ochrany byl zbaven v květnu 2010 a v srpnu bylo definitivně rozhodnuto jeho skácení (Škrabalová & Krása 2010). Strom dosud stojí, ale předpokládá se, že ortel bude vykonán v průběhu zimy 2011. V kraji tak zbývá z chráněných mohutných topolů černých poslední zástupce, vintířovský „Topol v zatačce“.

Radostnější je zjištění, že kolekce památných stromů Karlovarského kraje se za více než dva roky rozrostla o devět položek. Kromě klasických lip, dubu a buku se zde objevily i dva ovocné stromy. Již v září 2008 se stala památným stromem s názvem „Jabloň v aleji“ (o = 252 cm, v = 11 m), nejsilnější jabloň v jednořadém stromořadí u příjezdové silnice do Nové Kyselky (Karlovarsko), 100 m před tabulí označující začátek obce. Její nízký, ale silný kmen nese širokou korunu tvořenou čtyřmi kosterními větvemi, po vyhlášení ochrany odborně ošetřenou. Jabloně patří mezi výjimečně chráněné stromy, v celé České republice je takových jen pět. Tato reprezentuje krásné staré ovocné stromy, které se dochovaly v oblasti středního Poohří. V Drahovicích (Karlovy Vary) stojí na západním obvodu zahrádkářské kolonie nad ulicí Stará Kysibelská, nad garážemi nad točnou autobusů starobylá hrušeň polníčka, chráněná od listopadu 2008 pod názvem „Hrušeň v Drahovicích“ (o = 364 cm, v = 14 m). Nízký a kompaktní strom má díky dutému, boulovitému kmenu a silně proslchlé, přehoustlé koruně starobylý vzhled. Krátce po vyhlášení památným stromem byla koruna prosvětlena a kosterní větve zkráceny. Obvodem kmene patří do trojice nejsilnějších hrušní polníček v ČR. Je záslužné, že nejsilnější ovocný strom v Karlovarském kraji je chráněn, přestože roste v místě, kde se zanedlouho předpokládá nová výstavba.

Mezi nápadné solitérní lípy patří památná „Žalmanovská lípa“ (o = 466 cm, v = 20,5 m), vyhlášená v roce 2009. Je současně jednou z nejkrásnějších lip Karlovarska. Vypíná se u vrcholu stoupání staré silnice z Karlových Varů do Prahy, dnes opuštěné komunikace severozápadně



Hřebenové lípy. Foto: Jaroslav Michálek.

od Žalmanova. Přímý, šest metrů vysoký kmen lípy srdčité nese bohatý chochol dlouhých větví. Ty tvoří rozložitou korunu pravidelného srdcovitého tvaru. Přestože strom není příliš vysoký, je díky dominantní poloze zdaleka viditelný. Odborně ošetřován byl ještě před vzetím do ochrany. U nedaleké Andělské Hory stojí vedle pražské silnice kaple Nejsvětější Trojice. Kolem trojboké stavby uprostřed hřbitůvku trojúhelníkovitého půdorysu původně rostlo devět lip – v každém rohu hřbitova tři. Ty, které stály vedle vstupu na hřbitov, zanikly. Památnými stromy pod názvem „Andělské lípy“ byly v roce 2009 vyhlášeny zbylé dvě trojice stromů (o = 463, 362, 323, 291, 416 a 336 cm, v = až 24 m), lípy srdčité rozmanitého vzhledu, vesměs však stromy s nízkými, dutými pohárovitými kmeny a sekundárními korunami, na jejichž stavu se projevilo dlouhodobé zanedbání péče. O to cennější je současné ošetření a zajištění korun pružnými stabilizačními vazbami.

Další památnou lípu, dobře patrnou i ze silnice Karlovy Vary – Praha spatříme v úpadu svažité louky pod kaplí. Od roku 2009 je chráněna pod názvem „Alvinina lípa“ (o = 567 cm, v = 17 m). Název stromu odkazuje pověst o založení Andělské Hory. Podle německé verze pověsti vysadila lípu lidem oblíbená princezna Alvína, dcera krále Tristana a žena zakladatele zdejšího hradu. U stromu vyvěral pramen, podchycený do tzv. svaté studánky, které se přisuzovaly zázračné účinky. V 18. století měl být u studánky obraz Nejsvětější Trojice. Studánka zanikla po 2. světové válce, pravděpodobně při melioracích (Burachovič 1986). V současnosti byla panem V. Hrázským z Andělské Hory lípa sice amatérsky, přesto však dobře ošetřena a pramen obnoven. Ještě v 70. letech 20. století byla Alvinina lípa sice nevysokým, přesto nápadným solitérním stromem. Na nízkém dutém



Kaasův buk. Foto: Jaroslav Michálek.

kmenu tvaru obrovské číše se za léta neúdržbý vytvořila hustá sekundární koruna kulovitěho tvaru. Centrální dutina prostupovala celým kmenem a byla nálevkovitě otevřená shora. Ze silných, dutých a původně seřezávaných bází kosterních větví na obvodu rozevírajícího se kmene vyrůstaly kolmo vzhůru dlouhé prutovité větve. Koruna bývala kdysi stažena, ale v 70. letech 20. století visela zpřetrhaná táhla se zničenými objímkami volně z větví nebo se povalovala pod lípou (Michálek 1973). Někdy na přelomu 80. a 90. let se z koruny vylomila jedna ze silných, dutých, vystoupavých větví. Zřejmě v zimě 1994–1995 se rozvalila asi třetina skořepiny kmene, a tím i koruna ztratila pravidelný tvar. Ten dnes vylepšuje sousední mladá lípka, která je ve skutečnosti kořenovým výmladkem vyrůstající v těsném sousedství. I na tu se vztahuje současná ochrana. Zbytková koruna na torzu kmene je silně zploštělá a vychýlená, vzhledem k charakternému kmenu zřejmě i velmi labilní. Na ocelovém táhlu z původního jištění lípy byl umístěn nápis: „Človče, neubližuj mi! Jsem prastará lípa, která pamatuje staré věky i současnost a přesto mlčím a na nikoho nežaluji. Děkuji ti!“. Vedle kmene je na soklu s letopočtem 1836 nově instalován litinový křížek z česko-německým textem.

Na Toužimsku se poměrně často setkáváme s rozložitými duby na návších. Již v minulosti byly chráněny návesní duby v Branišově, Svinově a v Číhané. Solitérní „Dub v Radyni“ (o = 312 cm, o = 22 m) tuto rodinu doplnil v roce 2010. Posledním, od roku 2008 „novým“ památným stromem karlovarského regionu je „Pekelská lípa II“ (o = 457 cm, v = 27 m) v osadě Peklo u Stráže nad Ohří (Ostrovsko). V případě tohoto stromu se však jedná pouze o administrativní změnu, nápravu omylu, díky kterému byla sice jen formálně, ale přesto chráněna lípa, která již před léty zanikla na břehu Pekelského potoka, zatímco tato, krásná a statná lípa velkolistá nad stodolou posledního statku v údolí byla vždy za památnou jen považována. Chyba vznikla špatným zapsáním parcelního čísla při vyhlášení v roce 1985.

Mezi památné stromy sokolovského regionu se nově zařadila trojice stromů. V roce 2010 byl u lesní cesty ve svahu pod kamenolomem mezi Horním Rozmyslem a Vřesovou vyhlášen památným dožívající „Kaasův buk“ (o = 465 cm, v = 32 m), dnes jen polovina původně dvojkmenného stromu. Statnému buku, prostoupenému hnilobou, zbývá několik posledních let života.



Hrušeň v Drahovicích. Foto: Jaroslav Michálek.

Přesto je dobře, že se na něj nezapomnělo a stal se památným stromem s dovětkem „ponechat na dožití“, dnes tedy především jako biotop dřevokazných organismů a jako připomínka existence buku mimořádných rozměrů v této oblasti. Jeho vyhlášení je i vyjádřením úcty k ochrannářské práci pana Miloslava Kaase, který o jeho vyhlášení léta usiloval.

Koncem roku 2010 se ochrany dočkala dvojice lip velkolistých na svahu pastviny 300 m SSV od křižovatky Krajčková – Hřebeň – Josefov na katastrálním území Luhu nad Svatavou. Byly pojmenovány „Hřebenské lípy“ (o = 397 a 216 cm, v = 25 m). Z nich je výjimečným větší strom s pohárovitým kmenem a rozměrnými kořenovými náběhy sbíhajícími po svahu. Druhá lípa je sice malá, přesto významně doplňuje širokou společnou korunu.



Žalmanovská lípa. Foto: Jaroslav Michálek.

Mezi lípami stojí železný sloupek, zřejmě svědectví po zaniklém křížku. Dvojice lip má velký estetický a krajinnotvorný význam. V Kynšperku nad Ohří byl v roce 2010 vyhlášen památný strom „Dub na hrázi“ (o = 334 cm, v = 23 m). Stojí na křižovatce ulic Na Hrázi a F. Palackého na západním okraji města. Strom není mimořádných rozměrů, ale je pěkný vzrůstem, průběžným, v dolní části odvětveným kmenem a bohatou, vysoko nasazenou korunou.

I v dalších letech lze očekávat mírný nárůst počtu vyhlášených památných stromů. Snad se konečně dočkáme ochrany u dlouhodobě navrhovaných stromů v prostoru CHKO Slavkovský les. Ať již karlovarských Dubů u Richmondu, Chotkových buků a Buku zamilovaných, či mariánskolázeňských Buků u kostela Nanebevzetí P. Marie a Javoru u Ferdinandova pramene, Jilmu u Leistnerovy hájenky u zaniklé Čisté, Javorů v Arnoltově a Smrků u Pateráku. Na Sokolovsku je k vyhlášení připravený Kaštan pod vodárnou v Markvarci, v Nejdku stále vážne ochrana unikátního Kaštanovníku pod Krásnou vyhlídkou a krásného Šestikmenného buku ve Vítězné ulici, V sousední Tisové si zákonnou péči zaslouží Lípa u Brabců. Na Chebsku by měla být chráněna Lípa v Salajně, dekorovaná titulem Strom – hrdina ve finále ankety Strom roku ČR v roce 2005. Všechny tyto stromy jsou úřadům rozhodujícím o jejich ochraně dobře známy, některé z nich (Lípa v Salajně, Kaštanovník pod Krásnou vyhlídkou) byly už z prostředků AOPK ČR odborně ošetřeny.

Použitá literatura:

Burachovič S. (1986): Na Andělské Hoře. – Arnika, 16 (=36): 210–211.

Michálek J. (1973): Staré památné stromy na Karlovarsku. – Ms., 83 pp. [Studentská práce Natura Semper Viva; depon. in: AOPK ČR, Praha]

Michálek J. (2008): Památné stromy Karlovarského kraje. – Krajské muzeum Karlovarského kraje, příspěvková organizace, Muzeum Sokolov, 80 pp.

Škrabalová J. & Krása P. (2010): Historie památného topolu černého u zámečského parku v Sokolově. – Sokolovsko, 1/3: 37–38.